

УДК 613+37.011.94(477)

DOI 10.11603/m.2414-5998.2022.3.13402

С. В. Бондаренко¹ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7986-8819>**В. Ф. Котубей²**ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8050-8549>**В. В. Грицько²**ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6213-749X>¹*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*²*Мукачівський державний університет*

СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ГАЛИЧИНІ ЗА ЧАСІВ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ

S. V. Bondarenko¹, V. F. Kotubey², V. V. Hrytsko²¹*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*²*Mukachevo State University*

HEALTH CARE SYSTEMS IN HALICIA DURING THE AUSTRIAN-HUNGARIAN EMPIRE: HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND ORGANIZATIONAL CONDITIONS

Анотація. Система галицької автономії ґрунтувалася на розподілі повноважень між центральною владою у м. Відні та галицькими автономними установами. У деяких аспектах цей поділ не був повним і, як наслідок, одні й ті самі питання входили до компетенції як віденської влади, так і місцевої автономної влади.

Так було й у сфері охорони здоров'я, яка інколи віддавала перевагу вирішенню проблем (наприклад, у періоди епідемічної загрози), але й часто ставала причиною нескінченних дискусій і суперечок щодо повноважень. У результаті проблеми охорони здоров'я в Галичині регулювалися як центральною владою у м. Відні, так і автономною владою у м. Львові.

Відень брав участь у створенні правових та організаційних засад структур громадського здоров'я та в активній діяльності щодо забезпечення ефективного функціонування таких структур. Про це свідчать численні правові акти, видані Державною Радою та Міністерством внутрішніх справ. Натомість у самій Галичині значну частину постанов видавало Намісництво, тобто представництво державної влади.

За галицької автономії питання охорони здоров'я входили до «культури країни». Таким чином, ці проблеми були поглинені установами місцевого самоврядування на всіх рівнях, як Національним парламентом, так і Національним департаментом, а також представництвом повітів і гмін.

Неодноразово на сесіях Крайового парламенту домінували питання запобігання поширенню інфекційних захворювань, розвитку медичного персоналу в Галичині, а також фінансові аспекти охорони здоров'я, або проблеми, пов'язані з організацією закладів охорони здоров'я, особливо будівництво нових лікарень. Питання охорони здоров'я знайшли відображення в Крайовому статуті та Акті про повітове представництво, а також в Акті про устрій гмін 1866 р.

Для створення правового порядку в галузі охорони здоров'я в Галичині вирішальними були Державний акт від 30 квітня 1870 р. про організацію охорони здоров'я та Акт від 2 лютого 1891 р., чинний у Королівстві Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським.

Ключові слова: лікарня; крайовий статут; галицька автономія; Галичина; Відень; Львів.

Abstract. The system of Galician autonomy was based on the division of powers between the central government in Vienna and Galician autonomous institutions. In some respects, this division was not complete, and as a result, the same matters fell under the competence of both the Viennese authorities and the local autonomous authorities. This was also the case in the field of health care, which sometimes prioritized problem solving (for example, during periods of epidemic threat), but also often became the cause of endless debates and disputes about powers. As a result, health care issues in Galicia were regulated both by the central government in Vienna and by the autonomous government in Lviv.

Vienna participated in the creation of legal and organizational foundations of public health structures and in active activities to ensure the effective functioning of such structures. This is evidenced by numerous legal acts issued by the State Council and the Ministry

© С. В. Бондаренко, В. Ф. Котубей, В. В. Грицько

of Internal Affairs. On the other hand, in Galicia itself, a significant part of the decrees was issued by the Viceroyalty, that is, the representation of state power.

During the Galician autonomy, health care issues were included in the “culture of the country”. Thus, these problems were absorbed by local self-government institutions at all levels, both the National Parliament and the National Department, as well as the representation of poviats and communes. The sessions of the Regional Parliament were repeatedly dominated by issues of prevention of the spread of infectious diseases, development of medical personnel in Galicia, as well as financial aspects of health care, or problems related to the organization of health care facilities, especially the construction of new hospitals. Issues of health care were reflected in the Regional Statute and the Act on County Representation, as well as in the Act on the organization of communes of 1866.

The State Act of April 30, 1870 on the organization of health care and the Act of February 2, 1891, valid in the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Krakow were decisive for the creation of a legal order in the field of health care in Galicia medical services in communes and estates.

Key words: hospital; regional charter; Galician autonomy; Galicia; Vienna; Lviv.

Вступ. У монархії державну політику охорони здоров'я здійснювало Міністерство внутрішніх справ. Дорадчим органом була Вища рада охорони здоров'я. Саме вона сформувала загальний напрямок політики держави в галузі охорони здоров'я. Це був важливий фактор при прийнятті рішень щодо розвитку інфраструктури охорони здоров'я, а також у кадрових питаннях. Вона збирала та обробляла інформацію про санітарну ситуацію в окремих країнах корони, контролювала роботу закладів охорони здоров'я (лікарні, будинки престарілих тощо), стежила за епідемічною ситуацією в країні, вживаючи відповідних заходів у надзвичайних ситуаціях. Рада складалася з шести постійних членів, відомих як «старші радники з охорони здоров'я», які працювали під керівництвом санітарного клерка Міністерства внутрішніх справ. Санітарний офіцер, призначений імператором, служив народним лікарем. З Радою співпрацювали експерти, які були позачерговими членами Ради.

Мета статті – висвітлити історико-правові аспекти заснування та діяльність закладів охорони здоров'я в Галичині у складі Австро-Угорської імперії.

Теоретична частина. У Галичині за реалізацію медико-санітарної політики центральних органів влади відповідало намісництво. Воно здійснювало нагляд за санітарним станом губернії та функціонуванням як державних, так і приватних закладів охорони здоров'я. Аналогом Вищої ради охорони здоров'я у Відні була Національна рада охорони здоров'я в Галичині.

За охорону здоров'я в районі відповідав дільничний лікар. Дозволялося обслуговувати декілька повітів одним лікарем. До обов'язків повітового лікаря входило спостереження за санітарним станом своєї території, подання звітів, видача висновків на заяви про надання медичних пільг, спостереження і нагляд за функціонуванням лікарень та інших медичних закладів, будинків для інвалідів і дитячих

інтернатів, здравниць, аптек, а також підприємства за впливом виконуваної роботи на здоров'я працівників. Повітовий лікар також здійснював санітарно-поліцейський нагляд за гмінами свого повіту [12].

Державний акт від 30 квітня 1870 р. про організацію служби охорони здоров'я накладав санітарні та поліцейські обов'язки також на муніципалітети. Одним із них був обов'язок призначати міських лікарів і дільничних лікарів.

Важливе значення для галицької системи охорони здоров'я мав акт від грудня 1891 р. про запровадження в монархії лікарських палат [2]. Усі практикуючі лікарі були зобов'язані входити до складу палати (за винятком військових лікарів, санітарної служби та лікарів на адміністративних посадах). Лікарські палати, з одного боку, представляли медичний стан перед адміністративними органами, а з іншого боку, вони співпрацювали з цими органами в галузі охорони здоров'я та санітарних умов, правильного розподілу персоналу тощо. Вони також відігравали посередницьку роль у суперечках між лікарями. Ухвалою губернатора в червні 1893 р. у Галичині було створено дві лікарські палати у м. Львові і м. Кракові, відповідно, для Східної та Західної Галичини. До першої з них належали м. Львів і 43 політичні повіти, до другої – м. Краків і 31 повіт. Так само інтереси аптекарів з 1907 р. представляв т. зв. Аптечний комітет, який у Галичині поділявся на Львівський і Краківський дистрикти.

Галицькі громадські лікарні

Головне місце в системі охорони здоров'я Галичини посідали загальні лікарні, також відомі як громадські лікарні (або як громадські, так і загальні). Вони були категорією підрозділів, які безпосередньо перебували під опікою національної влади, і, що важливіше, вони утримувалися національною владою, оскільки їхній загальний і державний статус лікарень передбачав значні фінансові субсидії з національного бюджету. Деякі лікарні були створені відразу як державні лікарні, а інші, функціо-

нуочи деякий час як повітові або гмінні лікарні, лише згодом отримали статус загальної лікарні, в результаті відповідного акта Крайового парламенту.

Для отримання цього статусу госпіталь мав відповідати кільком умовам, які регулювалися в усій монархії рескриптом від 6 березня 1855 р. та указом міністра внутрішніх справ від 4 грудня 1856 р. [15]. По-перше, державна лікарня могла бути лише підрозділом, єдиною метою якого було лікування пацієнтів. За лікування стягувалася плата (податок) за ставками, встановленими автономною владою. Загальна лікарня була зобов'язана приймати хворих незалежно від місця проживання, соціального походження та віросповідання. Остання проблема була особливо важливою, оскільки раніше лікарні могли не приймати єврейське населення, яке, у свою чергу, зазвичай лікувалося в організованих євреями лікарнях.

Керівництво та адміністрація загального шпиталю підпорядковувалися губернським політичним органам, а також підлягали суворому санітарно-поліцейському контролю [4]. Перед початком Першої світової війни в Галичині було 39 державних лікарень.

Діяльність австрійських, у тому числі й галицьких, лікарень регулювалася багатьма правовими актами. Одними з перших є документ Міністерства внутрішніх справ від 6 березня 1855 р. про закріплення витрат на лікарняне лікування в народній касі та рескрипт від 10 квітня 1857 р., що встановлював правила оплати лікування в лікарнях. З початку існування галицької автономії принципи функціонування загальних лікарень регулювалися національним законом від грудня 1869 р. та міським законом. Положення стосувалися в основному принципів фінансування державних лікарень та способів управління цими установами [17].

Друга стаття Закону про нагляд за лікарнями, що мають характер загальних і громадських лікарень, зазначала, що в адміністративному та економічному відношенні ці лікарні залишаються під головним керівництвом і наглядом Національного департаменту, тому річні бюджети та рахунки повинні подаватися до Національного департаменту на затвердження, а будь-які зміни в організації та положенні підлягають затвердженню Національним департаментом; що без згоди Крайового відділу не може бути ні продажу, ні обміну, ані будь-якого постійного обтяження товариського майна, що оголошення закладів для хворих громадськими закладами не може бути без згоди Народного пред-

ставництва, що сума плати за лікування остаточно встановлюється Національним департаментом [19].

6 січня 1875 р. Крайовий сейм прийняв акт про безкоштовне лікування бідних. Згідно з цим актом, витрати на лікування в державних установах покривалися за рахунок подружжя, батьків за дітей, бабусь і дідусів за онуків, дітей за батьків, онуків за бабусь і дідусів. Водночас роботодавці були зобов'язані покривати витрати на лікування свого персоналу. Детальні положення регулювали правила оплати праці арештантів, ув'язнених та іноземців. З іншого боку, витрати на лікування в державних шпиталях бідних мешканців Галичини повністю покривав Національний фонд. Існував окремий регламент лікування в санаторіях [7].

Вирішальне значення для системи загальних лікарень мав національний закон від 28 липня 1897 р. [18]. Він створив лікарняні комітети для управління провінційними загальними лікарнями. Він регулював принципи оплати за догляд за пролікованими, а також принципи безкоштовного лікування бідних, за що оплачувався державний бюджет. Закон також детально визначав умови, яких необхідно було виконати для отримання статусу лікарні загального профілю. Це було можливо лише за допомогою акта, прийнятого Національним парламентом, а засновником шпиталю могла бути як повітова чи гмінна влада, так і приватна особа. Парламентським актом також можна було скасувати статус загальної лікарні, якщо не було дотримано певних санітарних і поліцейських умов, які перевіряло Намісництво. Статути національних лікарень у Кракові від 1879 р. та у Львові від 1883 р. мали характер акта.

Національні лікарні – у Львові та Кракові

В ієрархії галицьких державних шпиталів найвище місце займали Загальний шпиталь у Львові, також відомий як Головний шпиталь, і Шпиталь св. Лазаря в Кракові. Нижче були загальногубернські лікарні. Обидві лікарні були визнані національними. Згодом статус національної лікарні отримала також психіатрична лікарня на Кульпаркові. Наприкінці розглянутого періоду державна влада особливо опікувалася церквою св. Софійський собор у Львові. Натомість педіатрична лікарня св. Людвіки в Кракові користувалася фінансовою підтримкою місцевої влади, хоча формально це була приватна лікарня.

Національні лікарні у Львові та Кракові мали найбільшу кількість ліжок, значно перевищуючи загальну кількість ліжок в інших провінційних лікарнях. Так, у всіх відділеннях народної лікарні

у Львові в 1885 р. було 638, ліжок, а в 1896 р. – 835, у наступні роки наближаючись до тисячі. У 1909 р. в усіх галицьких громадських лікарнях було 4875 ліжок [9].

Заснування загальної лікарні у Львові пов'язане з візитом цісаря Йосифа II у 1783 р. Підпорядкування шпиталю автономній владі означало, що вищим органом шпиталю був Крайовий відділ. Практично лікарнею керував директор, який відповідав за медичний та адміністративний персонал. Відповідно до частини дев'ятої статуту лікарні, директором може бути «лікар медицини та хірургії» або «лікар загальної медицини». Кожну лікарняну палату очолював референт початкової школи, призначений Крайовим відділом. Особливі вимоги ставилися до завідуючої пологовим відділенням, якою могла стати лише професор з акушерства. Помічниками первинних, а у виняткових випадках і заступниками, були лікарі, відомі як вторинні. До чиновницького та обслуговуючого персоналу лікарні входили прозектор, аптекар, акушерка, економ, чиновники, двірник і швейцар.

Надзвичайно важливою проблемою було працевлаштування нижчого медичного персоналу, особливо медсестер. Було побоювання, що якщо зарплата цієї професійної категорії буде надто низькою, то не вдасться знайти достатню кількість кваліфікованих медсестер, які будуть чесними та повністю відданими своїй професії. Тому в грудні 1870 р. було підписано угоду між Національним відділом і Згромадженням сестер милосердя. Згідно з угодою, обов'язки медсестер у відділеннях Львівської лікарні, за винятком пологового, венеричних та чоловічої психіатричної, мали виконувати двадцять шість монахинь. У всіх питаннях, пов'язаних із функціонуванням шпиталю, сестри підпорядковувалися лікарняній владі. Черницям було доручено піклуватися про підручний склад лікарні. Вони також були зобов'язані готувати менш складні ліки, а також, за вказівкою Крайового відділу, мали вести лікарняну кухню.

Незважаючи на зусилля національної влади, яка докладала серйозних зусиль для покращення житлової бази шпиталю та його матеріально-технічної бази, у середині XIX ст. шпиталь у Львові значною мірою поступався чинним стандартам. У 1886 р. до будівлі лікарні було прибудовано нове крило. Згідно з планом, у ньому розміщувалися пологове відділення, хірургічне відділення та відділення венеричних захворювань. Швидко будівництво нового корпусу лікарні стало безсумнівним успі-

хом вітчизняної влади. У 1899 р. відкрито нову фельдшерсько-акушерську клініку. Це був найбільший пологовий будинок у Галичині на 140 ліжок. Водночас пологове відділення на вул. Лазарці в Кракові було лише 30 ліжок. У 1910 р. розпочато будівництво інфекційного відділення на 120 ліжок, розташованого між вулицею Пекарською та казармами частин народної оборони. Новобудова була готова навесні 1912 р. [10].

Створення лікарні св. Лазаря у Кракові також припадає на кінець XVIII ст. і пов'язане з одночасною ліквідацією церкви св. Варвари та початком ліквідації церкви св. Духу. Акт заснування лікарні св. Лазаря було підписано 9 квітня 1788 р. Формально він не закладав нового закладу, а лише переніс церкву св. Варвари, і створили пологовий будинок та будинок престарілих для новонароджених. Для утримання нової лікарні було доручено село Кроводжа, ферму “Hołodyńskie” та млин у Продніку. Рішенням сейму 1786 р. було підвищено госпітальне господарство під назвою Тинець у Прадніку та трьох селах – Ронці, Єзержині та Тропішові. Суверенітет Краківської Академії над шпиталем було відновлено в лютому 1792 р. після кількох років лікування та суперечок з церковною владою, особливо з Орденом Сестер Милосердя. В результаті госпіталь набув світського характеру, що виявилось надзвичайно важливим для його подальшої долі, коли у 1796 р. Краків був окупований австрійцями [8].

З настанням доби автономії національна влада Галичини взяла під свій контроль лікарню св. Лазаря. Одним із перших завдань Національного департаменту було розширення лікарні. Таким чином була зроблена спроба посилатися на плани 1834 р., коли Францішек Ланці підготував проект шпиталю на 300 осіб. У 1866 р. Національний департамент вирішив побудувати нові будівлі лікарні. Завдяки цьому на початку XIX століття лікарня св. Лазаря могла прийняти 510 пацієнтів. На практиці вона майже завжди була переповнена.

Разом із розширенням було видано новий статут лікарні. Діяв з 8 серпня 1879 р. рік. Відповідно до нього, лікарня св. Лазаря стала «публічною і вселенською», тобто мала приймати хворих незалежно від походження, релігії, статі та приналежності до будь-якої організації. Загальне керівництво лікарнею належало Національному департаменту, який призначив Адміністративний комітет, що складається з президента, призначеного Національним департаментом, директора лікарні та трьох членів,

офіційно призначених Національним департаментом, але по одному призначеному Краковом. Виконавчим органом був директор шпиталю, який призначався імператором за поданням Національного департаменту.

Вкрай актуальною справою стало будівництво нового пологового та хірургічного корпусів. Восени 1893 р. було відкрито новий хірургічний павільйон на 120 ліжок. Наступного року відкрили барак для дітей, які потребували хірургічної допомоги, розміщений раніше на вул. Луїс. У звільнених приміщеннях старого корпусу було введено палату та шкірно-венеричну клініку з одночасним розширенням акушерсько-гінекологічного корпусу, з якого в 1895 р. відокремилася відділення школи для акушерок. У 1893 р. було вирішено створити відділення для інфекційних захворювань. Нове приміщення для цього відділення було відкрито в лікарняних садах лише в 1905 р., але з 1894 р. в лікарні почали проводити пастерівську вакцинацію проти сказу. У 1894 р. за згодою Крайового відділу в лікарні було відкрито клінічну палату для хвороб гортані, носа і вуха. У 1905 р. це відділення було переведено в приміщення, які раніше займало інфекційне відділення [11].

З відновленням незалежності рескриптом від 28 липня 1919 р. Крайовий департамент колишнього Королівства Галичини і Лодомерії сповістив дирекцію шпиталю про перехід госпіталю до Міністерства народного здоров'я у Варшаві.

Психіатричні лікарні

У Галичині до середини 1870-х років душевнохворих приймали до загальних лікарень. Ідея побудови окремої лікарні для душевнохворих у Львові виникла ще в 1860 р. У середині вересня 1867 р. було вирішено побудувати лікарню на земельній ділянці у Кульпаркові, менш ніж за кілометр від міста. Швидкі темпи будівельних робіт дали змогу офіційно відкрити лікарню 1 січня 1875 р. Побудовано лікарню на 560 ліжок, основну частину якої становив двоповерховий корпус загальною площею близько 8560 кв. м. Два розтягнутих флігелі з'єднувала розташована по центру каплиця. Спереду госпіталь був прикритий адмінбудівлею, а ззаду – господарські споруди (стайня, свинарник) і пробірня. Навколо будівель були городи. Разом із відкриттям шпиталю в Кульпаркові було відкрито дві філії в Перемишлі та Жовкві загальною місткістю 150 осіб.

На початку ХХ століття виявилось, що потреби в психіатричному лікуванні були набагато більшими,

ніж прогнози другої половини ХІХ століття. Маючи 560 ліжок, лікарня у Кульпаркові в 1900 р. наглядала в середньому 780 хворих на день, у 1901 р. – 810 хворих, а в наступному році вже було 876 хворих. У 1903 р. середня кількість денних хворих на лікуванні майже вдвічі перевищувала місткість лікарні. Така висока переповненість привела до неефективності проведених терапевтичних заходів. Це також сприяло поширенню інфекційних захворювань, які могли призвести до епідемії. У травні 1900 р. Крайовий відділ звернувся до сейму з пропозицією розширити лікарню новими палатами на 500 ліжок. Перші два павільйони були побудовані в період з червня по жовтень 1904 р.

Завдяки новим дотаціям, наданим сеймом, у 1907 р. було завершено будівництво ще чотирьох павільйонів. Вони розроблені відповідно до новітніх на той час медичних знань. Також вдалося адаптувати кімнати другого поверху в існуючому адміністративному корпусі, де побудовані квартири для сестер сестер милосердя. Заклад у Кульпаркові став найбільшою психіатричною лікарнею в Галичині. Досвід, отриманий під час його заснування та будівництва, було використано для створення подібного підрозділу в Західній Галичині. Зростаюча кількість пацієнтів, які потребували психіатричної госпіталізації, змусила створити подібну лікарню, яка б могла взяти на себе завдання клініки св. Лазаря в Кракові. У жовтні 1903 р. Крайовий сейм доручив Крайовому відділу підготувати план і кошторис лікарні для душевнохворих у західній частині воєводства.

У 1908 р. було прийнято рішення про будівництво психіатричної лікарні в Кобержині поблизу Кракова. Розроблений проект передбачав можливість одночасного прийому до 800 пацієнтів. Для покриття витрат на будівництво було взято кредит у Національному банку на суму 7 млн крон. Зрештою, інвестиції були завершені в лютому 1914 р.

Провінційні державні лікарні

Державні лікарні, які відігравали надзвичайно важливу роль у системі охорони здоров'я, не могли задовольнити потреби всіх жителів Галичини, особливо тих, хто проживав далеко від Львова та Кракова. Тому таку важливу роль у системі загальних галицьких лікарень відігравали губернські лікарні під опікою держави. У багатьох випадках обставини виникнення цих лікарень були схожими. Більшість із них була заснована в першій половині ХІХ століття як комунальні чи дільничні лікарні. Проте в другій половині ХІХ століття – в умовах

автономії – вони отримали статус загальної лікарні. Більшість лікарень було створено завдяки фінансовій підтримці державного бюджету, а також бюджетів повіту та гміни. Так було, наприклад, у випадку лікарні в Снятині, будівництво якої коштувало 95 тис. крон, з них народний бюджет покривав 46 тис., повітовий – 36 тис., гмінний – 13 тис. крон.

В жовтні 1904 р. Національний парламент прийняв постанову про покриття 1/3 витрат на будівництво лікарень у Косові та Надвірній [20]. Бували також випадки, коли створення нового об'єкта стало можливим лише завдяки соціальній ініціативі. Так було в повітах Лесько, Мосціська, Мисленіце, Рогатин, Бохня, Ясло та інших, де були засновані фундації та організовані збори грошей для будівництва нових лікарень.

Нагляд за державними лікарнями належав автономним національним органам влади, і на практиці здійснювався національним лікарняним інспектором. Ця посада була створена рішенням Національного парламенту від 11 жовтня 1871 р. У лютому 1873 р. Національний департамент призначив на цю посаду лікаря Яна Стеллу Савіцького. Він обіймав цю посаду 32 роки, аж до виходу на пенсію в 1905 р. Його наступником став лікар Юзеф Луцкевич, теперішній директор шпиталю в Сокалі [5].

Педіатричні лікарні посідали особливе місце в системі охорони здоров'я Галичини. З моменту створення в 1845 р. таким був шпиталь св. Софійський собор у Львові. Постановою Національного парламенту від 19 жовтня 1908 р. вона була визнана національною лікарнею. На практиці це було набагато раніше, з 1877 р. ця лікарня приймала всіх дітей, які потребували госпіталізації, і отримувала відшкодування витрат із державного бюджету. Шпиталь був приватним, поки його не взяли державні органи, оскільки його організувала Асоціація Благодійності Галицьких Дам і *Lodomeria św. Вікентія де Поля* [3].

У 1908 р. лікарня перестала бути власністю Товариства і перейшла під управління Крайового відділу. З моменту відкриття медичного факультету в Університеті Яна Казимира в 1894 р. св. Софійський собор також розглядався як навчальна база для студентів-медиків. За згодою Товариства св. Зофії, на ділянці забудови, що належала лікарні, у 1906–1909 рр. було збудовано клініку дитячих хвороб Львівського університету [14].

У 1865 р. доктор Мацей Якубовський видав брошуру під назвою «Погляд на історію, літературу та педіатричні установи», в якій, описуючи ди-

тячі лікарні, що вже діють у Європі, він запропонував організувати подібний заклад у Кракові. На початку 1870 р. його пропозиції оцінила княгиня Марцеліна Чарторийська. Для організації педіатричної лікарні в Кракові у 1872 р. було створено Товариство опіки в дитячих лікарнях. Комітет Товариства купив земельну ділянку за дев'ять тисяч злотих, розташовану на вулиці Коперніка, на межі округу Весола. Ділянка була розташована в безпосередній близькості від університетських клінік та вул. Лазаря [13].

Наріжний камінь було закладено 14 липня 1874 р., а наступного року будівництво було завершено. Лише тривалі переговори з державною владою щодо правил прийому хворих привели до того, що лікарню офіційно відкрили лише 1 травня 1876 р. Перша черга будівництва нарешті була завершена в 1878 р. Лікарня могла прийняти 72 дитини, а її першим директором був Мацей Леон Якубовський. Настоятелька Дочок Милосердя подбала про те, щоб лікарня була забезпечена харчами, паливом, білизною, постільною білизною тощо. Невдовзі виявилось, що, як і в багатьох інших лікарнях того часу, неконтрольована передача інфекційних захворювань всередині закладу була неконтрольованою, серйозною проблемою. Тому було вирішено побудувати новий павільйон для хворих на інфекційні захворювання.

Надзвичайно важливою проблемою було забезпечення постійної життєдіяльності лікарні. Усвідомлюючи непевність надходження коштів із соціальних внесків, Комітет Товариства шукав джерела фінансування лікарень у національних та державних органах влади. Ця діяльність була змодельована за моделлю функціонування педіатричних лікарень у Празі та Відні. Ці лікарні субсидувалися з республіканського фонду лікування дітей, а кошти були отримані з державного бюджету на організацію університетської педіатричної клініки. Після обговорень між Комітетом і представниками національної влади Національний департамент видав рішення 25 січня 1876 р. про співфінансування лікарні з національного фонду в розмірі 50 центів за один день перебування пацієнта віком від одного до 12 років [6].

Боротьба з інфекційними захворюваннями

Одним із найважливіших завдань влади автономної влади в рамках політики охорони здоров'я була профілактика та боротьба із захворюваннями, що зустрічаються з високою частотою та викликають серйозні демографічні та соціальні втра-

ти через високий рівень передчасної смертності. Це були переважно інфекційні захворювання, що періодично набували характеру епідемії. Найважчими захворюваннями для мешканців Галичини були віспа, туберкульоз, кір, скарлатина, черевний тиф, дизентерія, кашлюк та дифтерія. Іноді також з'являлися сибірська виразка та краснуха. Холера була епідемією Галичини. Венеричні захворювання ставали все більш серйозною проблемою, яка з часом зростала.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У перші роки ХХ століття хворих стало менше, що пояснювалося більш раціональним розміщенням лікарів по країні внаслідок поліпшення організації охорони здоров'я та амбулаторно-поліклінічної допомоги. При цьому зверталася увага на те, що недоліки в статистиці частково викликані ігноруванням деякими лікарями різних захворювань. Разом зі зменшенням випадків венеричних та

інфекційних захворювань, особливо епідемічного характеру, зросла захворюваність на хвороби серця та системи кровообігу. Також почастишали онкологічні захворювання та нервової системи.

Галицькі заклади охорони здоров'я діяли в правовому полі, створеному загальнодержавними постановами, обов'язковими для всієї монархії, та правом, що діяло в автономії. Вони вели надзвичайно важку боротьбу з хворобами, особливо інфекційними та епідемічними, прагнучи створити від них найефективніший захист, особливо серед найбідніших верств населення. Цим зусиллям не сприяв поганий стан комунальної та особистої гігієни, низький рівень життя і пов'язане з цим погане харчування переважної більшості галичан. Серйозною проблемою також був низький рівень соціальних знань у сфері особистої гігієни та здорового способу життя. Про ці фактори продовжимо наші дослідження.

Список літератури

1. Basta J. Ochrona zdrowia w dziewiętnastowiecznym Rzeszowie. Studium z dziejów lecznictwa w mieście galicyjskim średniej wielkości / J. Basta // Prace Historyczno-Archiwalne. – 1997. – Т. V. – S. 69–92.
2. Franaszek P. Szpitale galicyjskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku / P. Franaszek // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. – 1999. – MCCXXX. – S. 126.
3. Jakubowski M. L. Szpital św. Ludwika dla dzieci w Krakowie. Jego powstanie, rozwój i działalność dziesięcioletnia od 1876–1885 r. / M. L. Jakubowski. – Kraków, 1886. – S. 8–10.
4. Kasperek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim / J. R. Kasperek. – Lwów, 1885. – S. 2503–2504.
5. Pierwsze sprawozdanie Komitetu Towarzystwa Opieki Szpitalnej dla dzieci w Krakowie za rok 1872 i 1873. – Kraków, 1873. – S. 3–4.
6. Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji. – Lwów, 1908. – S. 140–141.
7. Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1898. – Lwów, 1900. – S. 74.
8. Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1904. – Lwów, 1907. – S. 134.
9. Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1908 i 1909. – Lwów, 1912. – S. 132.
10. Sprawozdanie Wydziału Krajowego o postępie budowy nowych pawilonów i przeobrażeń w zakładzie dla obłąkanych w Kulparkowie // Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego. – 1904. – Nr 296. – S. 1–2.
11. Sprawozdanie Wydziału Krajowego o utworzeniu posady krajowego inspektora szpitali // Stenograficzne Sprawozdania Sejmu Krajowego». – 1906. – Alegat Nr 2. – S. 1–2.
12. Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie ponoszenia kosztów leczenia i utrzymania ubogich chorych w szpitalach publicznych // Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego. – 1868. – Nr XXII. – S. 4.
13. Sprawozdanie Wydziału Krajowego w sprawie utworzenia posady drugiego krajowego inspektora szpitali // Stenograficzne Sprawozdania Sejmu Krajowego. – 1912. – Alegat Nr 949. – S. 1.
14. Ustawa o nadzorze nad szpitalami posiadającymi charakter szpitali powszechnych i publicznych // Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych. – 1870. – Nr 10.
15. Ustawa o ustanowieniu rad szpitalnych dla szpitali powszechnych i publicznych // Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych. – 1870. – Nr 9.
16. Ustawa państwowa z 22 grudnia 1891 r., o zaprowadzeniu izb lekarskich // Dziennik Urzędowy Państwa. – 1892. – Nr 6.
17. Ustawa z dnia 28 lipca 1897, urządzająca prawne stosunki szpitali powszechnych i publicznych tudzież zakładów dla położnic i obłąkanych, obowiązująca w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim // Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych. – 1897. – Nr 47.
18. Wachholz L. Szpitale krakowskie. Część II / L. Wachholz. – Kraków, 1921. – S. 36–42.
19. Wachholz L. Szpitale krakowskie, 1220–1920. Część II / L. Wachholz. – Kraków, 1924. – S. 60–61.
20. Zwoździak W. Historia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego / W. Zwoździak // Archiwum Historii Medycyny. – Kraków, 1965. – Nr 22. – S. 313–315.

References

1. Basta, J. (1997). Ochrona zdrowia w dziewiętnastowiecznym Rzeszowie. Studium z dziejów leczenia w mieście galicyjskim średniej wielkości. *Prace Historyczno-Archiwalne*, V, 69-92.
2. Franaszek, P. (1999). Szpitale galicyjskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, MCCXXX, 126.
3. Jakubowski, M.L. (1886). *Szpital św. Ludwika dla dzieci w Krakowie. Jego powstanie, rozwój i działalność dziesięcioletnia od 1876–1885*. Kraków.
4. Kasperek, J.R. (1885). *Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim*. Lwów.
5. *Pierwsze sprawozdanie Komitetu Towarzystwa Opieki Szpitalnej dla dzieci w Krakowie za rok 1872 i 1873*. Kraków.
6. (1908). *Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1905*. Lwów.
7. (1900). *Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1898*. Lwów.
8. (1907). *Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1904*. Lwów.
9. (1912). *Sprawozdanie c.k. Krajowej Rady Zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicji w roku 1908 i 1909*. Lwów.
10. (1904). Sprawozdanie Wydziału Krajowego o postępie budowy nowych pawilonów i przeobrażeń w zakładzie dla obłąkanych w Kulparkowie. *Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego*, 296, 1-2.
11. (1906). Sprawozdanie Wydziału Krajowego o utworzeniu posady krajowego inspektora szpitali. *Stenograficzne Sprawozdania Sejmu Krajowego, Alegat* Nr 2, 1-2.
12. (1868). Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie ponoszenia kosztów leczenia i utrzymania ubogich chorych w szpitalach publicznych. *Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego*, XXII, 4.
13. (1912). Sprawozdanie Wydziału Krajowego w sprawie utworzenia posady drugiego krajowego inspektora szpitali. *Stenograficzne Sprawozdania Sejmu Krajowego, Alegat* Nr 949, 1.
14. (1870). Ustawa o nadzorze nad szpitalami posiadającymi charakter szpitali powszechnych i publicznych. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych*, 10.
15. (1870). Ustawa o ustanowieniu rad szpitalnych dla szpitali powszechnych i publicznych. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych*, 9.
16. (1892). Ustawa państwowa z 22 grudnia 1891 r., o zaprowadzeniu izb lekarskich. *Dziennik Urzędowy Państwa*, 6.
17. (1897). Ustawa z dnia 28 lipca 1897, urządzająca prawne stosunki szpitali powszechnych i publicznych tudzież zakładów dla położnic i obłąkanych, obowiązująca w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych*, 47.
18. Wachholz, L. (1921). *Szpitala krakowskie. Część II*. Kraków.
19. Wachholz, L. (1924). *Szpitala krakowskie, 1220–1920. Część II*. Kraków.
20. Zwoździak, W. (1965). Historia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego. *Archiwum Historii Medycyny*, 22, 313-315.

Отримано 24.10.22
Рекомендовано 27.10.22

Електронна адреса для листування: bondarenko@tdmu.edu.ua